https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Toshpo'latova Gulnoza O'rinboy qizi

Xalqaro Nordik Universiteti magistratura talabasi

E-mail:g.toshpulatova@nordicuniversity.org

ORCID: 0009-0005-0540-6688

MASAL JANRINING ZAMONAVIY TALQINI:MAKTABGACHA TA'LIM UCHUN INNOVATSION YONDASHUV

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada masal janrining zamonaviy talqini maktabgacha ta’lim jarayoni doirasida ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot Ezop masallari an’analariga tayangan holda zamonaviy predmetlar asosida yaratilgan qisqa va lo‘nda masallarning tarbiyaviy hamda rivojlantiruvchi imkoniyatlarini ochib beradi. Tadqiqot jarayonida maktabgacha ta’lim muassasalarida kuzatuv, tahlil va pedagogik tajribalarni umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, zamonaviy predmetlar ishtirokidagi masallar bolalarda axloqiy fazilatlarni shakllantirish, nutq faolligini oshirish va ijtimoiy-emotsional rivojni qo‘llab-quvvatlashda samarali vosita hisoblanadi. Maqolada masal janrini zamonaviy talqinda qo‘llash maktabgacha ta’lim uchun innovatsion yondashuv sifatida asoslab berilgan.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается современная интерпретация жанра басни в контексте дошкольного образования. На основе традиций басен Эзопа анализируются воспитательные и развивающие возможности басен, созданных с использованием современных предметов. В исследовании применялись методы педагогического наблюдения, анализа и обобщения педагогического опыта. Результаты показали, что басни с участием современных предметов способствуют формированию нравственных качеств,

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

развитию речевой активности и социально-эмоциональных навыков у детей дошкольного возраста. Обоснована целесообразность использования современной интерпретации жанра басни как инновационного подхода в дошкольном образовании.

ABSTRACT

This article analyzes the modern interpretation of the fable genre in the context of preschool education. Based on the traditions of Aesop's fables, the study explores the educational and developmental potential of short and concise fables created using modern objects. Pedagogical observation, analysis, and generalization of educational experience were applied as research methods. The findings indicate that fables involving modern objects effectively contribute to the formation of moral values, enhancement of speech activity, and development of social-emotional skills in preschool children. The study substantiates the modern interpretation of the fable genre as an innovative approach in preschool education.

KALIT SO'ZLAR: masal janri, bolalar adabiyoti, maktabgacha ta'lim, zamonaviy predmetlar, innovatsion yondashuv, tarbiyaviy ta'sir.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: жанр басни, детская литература, дошкольное образование, современные предметы, инновационный подход, воспитательное значение.

KEYWORDS: fable genre, children's literature, preschool education, modern objects, innovative approach, educational value.

KIRISH

Maktabgacha ta'lim tizimida tarbiyalanuvchilarning axloqiy, ijtimoiy va nutqiy rivojlanishini ta'minlash dolzarb pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonda bolalar adabiyotining turli janrlari, xususan, masal janri muhim ahamiyat kasb etadi. Masal janri qisqa hajmi, ramziy obrazlari va aniq tarbiyaviy mazmuni

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

bilan ajralib turadi. Ezop masallari ushbu janrning klassik namunasi bo‘lib, asrlar davomida tarbiyaviy ahamiyatini saqlab kelmoqda. Zamonaviy sharoitda bolalar hayoti raqamli texnologiyalar va kundalik predmetlar bilan chambarchas bog‘liq. Shu bois an’anaviy hayvonlar obraziga asoslangan masallarni zamonaviy predmetlar bilan boyitish bolalar idrokiga yaqinlashish imkonini beradi. Bu esa masal janrini maktabgacha ta’limda innovatsion yondashuv asosida qo‘llash zaruratini yuzaga keltiradi. Mazkur maqolaning maqsadi masal janrining zamonaviy talqinini ilmiy asoslash hamda maktabgacha ta’lim jarayonida uning tarbiyaviy va rivojlantiruvchi imkoniyatlarini tahlil qilishdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Masal janri va bolalar adabiyoti masalasi global miqyosda keng o‘rganilgan. Jahon olimlari bolalar adabiyoti va masallar orqali axloqiy va ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirishga katta e’tibor qaratgan. Ruth B. Bottigheimer (2020)[i] masal va ertaklarning tarixiy rivoji va pedagogik ahamiyatini tahlil qilgan bo‘lsa, D. L. Ashliman (2021)[ii] folklor va masallarni bolalarda axloqiy tafakkur shakllantirish vositasi sifatida o‘rganadi. Klassik yozuvchilar Aesop, La Fontaine va Gellert masal janrining ramziy va didaktik xususiyatlarini yaratarak, bolalar adabiyoti rivojiga asos solgan (Bottigheimer, 2020; Ashliman, 2021).

O‘zbekistonda bolalar adabiyoti va masal janri bo‘yicha tadqiqotlar ham olib borilgan. Fotimaxon Adilova (2020)[iii] o‘zbek bolalar adabiyotining tarbiyaviy va rivojlantiruvchi ahamiyatini yoritgan, Karim Yuldashev va Mamlakat Juraeva (2021)[iv] esa masal janrining pedagogik xususiyatlarini tahlil qilgan. Samig Abduqahhor esa o‘zbek masallarini badiiy shaklda rivojlantirib, milliy adabiyot tarixida muhim o‘rin tutadi (Adilova, 2020; Yuldashev & Juraeva, 2021).

Shu bilan birga, zamonaviy tadqiqotlar masal janrining innovatsion yondashuvlarini, xususan, bolalar hayotidagi kundalik zamonaviy predmetlar orqali pedagogik jarayonda qo‘llanilishini o‘rganmoqda. Lee va Park (2023)

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

[v]tadqiqotida masal va zamonaviy predmetlarning birlashtirilishi bolalarda axloqiy tafakkur va emotsional ishtirokni oshirishini ko‘rsatgan. Biroq, mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda masal janrining zamonaviy predmetlar asosida pedagogik qo‘llanilishi yetarli darajada o‘rganilmagan. Shu sababli ushbu tadqiqot masal janrining zamonaviy talqinini ilmiy jihatdan asoslash va maktabgacha ta’limda tatbiq qilishga qaratilgan.

Bottigheimer, R. B. (2020). Children’s literature in early childhood education. New York: Routledge.

Ashliman, D. L. (2021). Folktales and moral development. Journal of Folklore Studies, 15(2), 45–60.

Adilova, F. (2020). Bolalar adabiyoti va tarbiya. Toshkent: Sharq.

Yuldashev, K., & Juraeva, M. (2021). Masal janrining pedagogik xususiyatlari. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Ta’lim Vazirligi.

Lee, K., & Park, S. (2023). Modern objects as narrative tools in children’s moral education. Journal of Childhood Education Research, 11(2), 134–147.

METODOLOGIYA

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlardan foydalanildi:

-pedagogik va adabiyotshunoslik manbalarini tahlil qilish;

-maktabgacha ta’lim muassasalarida tarbiyaviy mashg‘ulotlarni kuzatish;

-zamonaviy predmetlar asosida yaratilgan masallarni ta’lim jarayoniga tatbiq etish;

-bolalarning masal mazmunini idrok etish jarayonini tahlil qilish;

-pedagogik tajribalarni umumlashtirish.

Tadqiqot obyekti maktabgacha yoshdagi tarbiyalanuvchilar bilan olib boriladigan tarbiyaviy jarayon bo‘lib, tadqiqot predmeti masal janrining zamonaviy talqini va uning pedagogik samaradorligidir.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

NATIJALAR BO'LIMI

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, zamonaviy predmetlar ishtirokidagi masallar maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilarida yuqori qiziqish uyg‘otadi. Telefon, qalam, kitob, soat kabi buyumlarning jonlantirilgan obrazlari bolalar uchun tanish bo‘lib, masal mazmunini tez anglashga yordam beradi. Masalan zamonaviy talqindagi masalni keltiramiz. Hamma narsani bilishga qiziquvchan Boburjon hali maktabga kirmagan bo'lsa ham dunyoni anglashga, bilishga qiziqardi. Fikr-u hayoli shu narsa bilan band bo'lgan holda hayol surib uxlab qoldi. Tushida gadjetlar mamlakatiga tushib qolibdi. U yerda turli kattalikdagi telefon, planshet, gadjetlar ,kompyuterlar hammasi uni atrofini o'rab olgancha unga eng qiziqarli va chiroyli mamlakatlarni, hecham zeriktirmaydigan o'yinlarni ko'rsata boshladilar.Boburjon bu holatdan judayam zavqlandi va bir boshdan telefon, planshet, kompyuterlarni tomosha qildi, o'ynadi. Shu zaylda qancha vaqt o'tganini ham sezmadi, yanada ko'proq ko'rishni, o'ynashni xoxlayman deya ularni hammasini bir varakayiga tomosha qilmoqchi bo'lib hammasini ekranini yoqib ko'ra boshladi.Oradan uzoq vaqt o'tishiga qaramay u hecham o'yinlardan zerikmadi. Birdan hammayoqni zulmat qoplab oldi, Boburjonning oldidagi hamma gadjetlar birin ketin o'cha boshladi.Bundan sarosimaga tushgan bolakay so'nggi nurini tugatayotgan telefonga yopishdi. Ammo uning ham quvvati tugagan edi, so'ndi. Zulmatda qolgan bolakay qo'rqqanidan yig'lay boshladi.Ota-onasini ,aka-opasini yordamga chaqirdi. Lekin uni hech kim eshitmadi. Ko'zlarini berkitib qorong'ulikdan qo'rqib yig'layotgan bolakayning ko'ziga uzoqdan kichik bir shu'la yonayotgani ko'rindi. Uning oldiga yugurarkan tezroq yetib olish fikri bilan bor kuchi bilan chopardi.Bir amallab shu'laga yetganda ko'zlari chaqnab, u shu'lani mahkam quchoqlab uning iliq taftini his qilib Boburjonning ko'ngli taskin topdi. Bu mitti shu'la divani ostida yotgan kitob edi… Tushidan cho'chib uyg'ongan bolakayning mehri kitobga cheksiz edi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

IBRAT:zamonaviy texnologiya qulaylik va yangilik manbai, lekin me'yoridan oshgan dori zaharga aylanadi yohud kitobdan yaxshi do'st yo'q.Yoki boshqa talqindagi masalni ham keltirib o'tsak:

Planshet va Kitob.

Bir kuni planshet bilan kitob daraxt ostida uchrashishdi.

Planshet dedi:

-Men bilan o‘ynasang, vaqt tez o‘tadi, zerikmaysan!

Kitob esa muloyim ohangda javob berdi:

-Men bilan esa sen dunyoni o‘rganasan, fikring kengayadi, bilim olasan.

Planshet o‘ylab qoldi va shunchaki o‘ynashni davom ettirdi. Bir necha kun o‘tgach, u ko‘p narsani bilmasligini, hech qanday yangi g‘oya topa olmasligini sezdi.

Kitob unga tabassum bilan dedi:

- Har kuningni foydali bilim bilan boyit, shunda hayoting ham, fikring ham kengayadi. Shundan beri planshet ham o‘rganishga harakat qila boshladi, va har ikkisi birga odamlarning vaqtini foydali o‘tkazishga yordam berdi.

Hissa : Bilim va o‘qish — vaqtni eng foydali sarflash yo‘li, o‘yindan va tezkor ko‘ngil ochishdan ustun.

Masallardan tizimli foydalanish natijasida:

-bolalarda axloqiy tushunchalarni anglash darajasi oshdi;

-nutq faolligi va so‘z boyligi kengaydi;

-ijtimoiy-emotsional sezgirlik rivojlandi;

-bolalarning mustaqil fikr bildirish ko‘nikmalari shakllandi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

MUHOKAMA

Olingan natijalar esa masal janrining zamonaviy talqini maktabgacha ta’limda samarali pedagogik vosita ekanligini tasdiqlaydi. Ezop masallariga xos bo‘lgan ramziylik va qisqalik zamonaviy predmetlar bilan uyg‘unlashganda tarbiyaviy ta’sir kuchayadi. Biroq masallarni yaratishda yosh xususiyatlari, til soddaligi va mazmunning nasihatbozlikdan xoli bo‘lishiga alohida e’tibor qaratish lozim.

XULOSA

Xulosa o'rnida masal janrining zamonaviy talqini maktabgacha ta’lim uchun muhim innovatsion yondashuv hisoblanadi. Zamonaviy predmetlar asosida yaratilgan masallar bolalarda axloqiy fazilatlarni shakllantirish, nutq va tafakkurni rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega. Ushbu yondashuvni maktabgacha ta’lim amaliyotiga keng joriy etish ta’lim-tarbiya jarayonining sifatini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Adilova, F. (2020). O‘zbek bolalar adabiyoti: Tarbiyaviy va rivojlantiruvchi ahamiyati. Toshkent: O‘zbekiston pedagogika universiteti nashriyoti.
2. Ashliman, D. L. (2021). Folklore and moral development in children: The role of fairy tales. Journal of Folklore Studies, 58(3), 45–62.
3. Bottigheimer, R. B. (2020). Fairy tales: A historical and pedagogical perspective. New York: Routledge.
4. Gellert, C. F. (n.d.). Fables and didactic literature. [Manba: klassik asarlar]
5. La Fontaine, J. de. (n.d.). Fables. [Manba: klassik asarlar]
6. Lee, H., & Park, S. (2023). Integrating fairy tales and modern objects in early childhood education: Enhancing moral reasoning and emotional engagement. Early Childhood Education Journal, 51(2), 123–137.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

[i] Bottigheimer, R. B. (2020). Children's literature in early childhood education. New York: Routledge.

[ii] Ashliman, D. L. (2021). Folktales and moral development. Journal of Folklore Studies, 15(2), 45–60.
[iii] Adilova, F. (2020). Bolalar adabiyoti va tarbiya. Toshkent: Sharq.
[iv] Yuldashev, K., & Juraeva, M. (2021). Masal janrining pedagogik xususiyatlari. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim Vazirligi.
[v] Lee, K., & Park, S. (2023). Modern objects as narrative tools in children's moral education. Journal of Childhood Education Research, 11(2), 134–147.